

A podolini kísértet-ről – és Krúdy Gyula némely kísértetéről

Előrebocsátom, hogy ez a feladat: Krúdy Gyula egyik legelső regényének dramatizált változatát a közönség figyelmébe ajánlani – meglehetősen nehéz. Magam is kíváncsi vagyok rá, hogyan sikerült az érthetőségig egyszerűsíteni a rendkívül bonyolult cselekményt, mely olyanformán kacskaringózik vagy ágazik jobbra-balra, mint a sziklás tájban kígyózó Poprád folyó...

Ez a regény, Krúdy első ifjúsági regénye, az irodalomtudósok egybehangzó véleménye szerint még Krúdy mikszáthos korszakában keletkezett, sőt, a századvég s a századelő több más népszerűbb regényének elemeit is magában hordozza...

Krúdy tehát még nem találta meg a hangját, noha már huszonhét éves, s több regény és számtalan elbeszélés van mögötte. *A podolini kísértet* című regényében mondhatni, idegen tollakkal ékeskedik, s csak alaposabb vizsgálódás után fedezhetők fel e vad tarkabarkaság mélyén a későbbi Krúdy-művek jellemző motívumai és visszatérő alakjai.

S most álljunk meg egy pillanatra az írói vagy művészi magára találás kérdésénél, hiszen ez, kivált olyan író esetében, aki kortársaihoz – Adyhoz, Babitshoz, Kosztolányihoz képest későn ismeri fel egyéniségének legszemélyesebb jegyeit, ez a kérdés rendkívül érdekfeszítő... Összefügg magával a homo sapienssel, akinek magára kell találnia ahhoz, hogy megvalósíthassa önmagát.

Az ősi mítoszokban is fel-felbukkan ez a motívum, a cél- vagy hivatástudat olykor hosszas keresése és hirtelen fellelése. A kerakasztal mondanakör legkalandosabb lovagja, Lancelot például tizennyolc éves koráig abban a hitben él, hogy a Tó Asszonyának és Merlin boszorkánymesternek a fia... Azonban már első lovagi próbaútján egy hatalmas, ledöntött sírkövet sikerül felemelnie, s a feliratból megtudja, hogy nem az, akinek addig hitte magát, másvalaki az anyja és más az apja; és lovagi feladata

pedig nem kisebb, mint a közeli Elátkozott Kastély rab lelkeit kiszabadítani. . . Krúdy magára találása és hivatástudata egybeesésének ilyen plasztikus példázatát talán valamelyik Szindbád-novellából lehetne kibontani. . . *A podolini kísértet*-ben azonban Krúdy még az a Lancelot, aki egyelőre csak külső vértetzel és fegyvertel, de igazi, világító belső céltudat nélkül kószál, méghozzá mások törte utakon. Útvonala – hogy a hasonlatot folytassuk – oly zezzugos, hogy a legjobb szimatú kopó is elvesztené. A regény tartalmának kihámozásával nem is próbálok hát szerencsét, legfeljebb azzal, hogy dióhéjban felmutassam a velejét – azokat a motívumokat, melyek Krúdyt magát is a leginkább érdekelhették.

Pogrányit, a költőt, egy Lizi nevű ártatlan német leányzó szerelmesét, párbajra kényszerítik, és aljasul megölik vetélytársai: Kavaczký és Riminszky, két felvidéki lengyel–magyar oligarcha ivadék. A megtört szívű hajadon világgá bolyong, műlovarnó lesz, évekig járja cirkuszával az európai és amerikai nagyvárosokat, de sebe soha be nem gyógyul; lelkében bosszúvágygá sűrűsödik a fájdalom. . . Évek (vagy évtizedek?) telnek el; Pogrányi gyilkosai bosszulatlanul élnek zordon, duhaj agglegény-életüket sásfészekszerű várakban vagy középkori palotájukban, ahol mintha megállott volna az idő. Liziből csakben Erzsébet lesz, lába törött, kvietált műlovarnó, s egyszer csak hogy, hogy nem, megjelenik Kavaczký bagolyvárában; megmérgezi, majd Riminszkyt kerfűti hálójába, s rövidesen őt is halálba kergeti. A jól elvégzett bosszúmű után kísértetöltözetben, hol vörös, hol fehér uszályos ruhában rémítgeti az egyszerű, babonás felvidéki népet. . .

Szusszanjunk egyet. . . A közönség nem is sejti, milyen grandguignolos jeleneteken suhantam át, s hányszor kellett megfogóznom, hogy bele ne szédüljek a korai Krúdy fantáziájának szurdokaiba! . . . De a vállalkozás megérte a kockázatot! A regénynek szerencsésen a végére érve, világossá vált, *miért Krúdyé s nem másvalakié a századelőről*. Itt van mindjárt a Krúdyra oly jellemző elmosódó, meghatározhatatlan időtényező. Ezen a regényen az utolsó két-három évszázad zsilip nélkül hömpölyög keresztül-kasul; hősei ehhez képest hol lovon, hol postakocsin,

hol gyalogszerrel róják a hó befűtta felvidéki utakat, viszont, ha kedvük szottyán, üzenetközvetítőként a telegráfhoz folyamodnak . . . S megismertük a regény alakjait: festett viaszalakok ugyan, s beszédük, mondókájuk olyan, mintha valami német vagy cseh vásári regényből magyarították volna – mégis, mégis a Krúdy-műben *prototípusoknak* tekinthetők. Mert kell-e erőlködés, hogy a sértett lelkű műlovarnőben például Maszkerády kisasszony elődjét véljük felfedezni; a durva mackóban, Kavaczkóban a Nyírség korhely Pistoliját; az ármányos Riminszkiben az *Asszonyságok díj*-nak randalírozó Palaczkóját; Ancsurkában, az ártatlan falusi leányzóban, a későbbi Natáliát, s végül, de nem utolsósorban Pogrányiban, a sápadt, alkoholtisztelő „költőben” az első, s még nagyon sfumatós, halvány Krúdy-önarcképet, azt, aki majd Szindbád, Rezeda Kázmér, Nagybotos Viola, Végsőhelyi Kálmán néven szinte minden Krúdy-műben jelen van, s a lelkén futtatja át a történeteket . . .

A podolini kísértet ilyen értelemben „kulcsregénynek” is minősíthető. Ezért érdemel a most következő dramatizált változata figyelmet: bizonyára aranyozottabb dióhéjban tudja felmutatni a fiatalkori Krúdy megcsillanó értékeit.

1972